

คณะวิทยาการจัดการ
Faculty of Management Science

รายงานสืบเนื่อง

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 9 ประจำปี 2564

“Management in next normal:
transformative propection” >>>>

วันที่ 18 มิถุนายน 2564

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

รูปแบบการประชุม แบบ Video Conference ผ่านระบบ ZOOM Cloud Meeting

รายงานสืบเนื่อง

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 9 ประจำปี 2564

“Management in next normal: transformative propection”

ปีที่เผยแพร่	กรกฎาคม 2564
เผยแพร่และจัดทำโดย	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เลขที่ 1 หมู่ 3 ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120 โทร 0-3259-4028 โทรสาร 0-3259-4027 e-mail: mssuconf@gmail.com
แหล่งเผยแพร่	www.ms.su.ac.th
สงวนลิขสิทธิ์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 9 ประจำปี 2564
"Management in next normal: transformative propection".-- เพชรบุรี :
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2564.
1060 หน้า.

1. การจัดการธุรกิจ. I. ชื่อเรื่อง.

658

ISBN 978-974-641-784-6

พิธีไหว้ครูดนตรีไทย

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

THE CEREMONY OF PAYING HOMAGE AND RESPECT TO THAI MUSIC TEACHERS
RESEARCH INSTITUTE FOR LANGUAGES AND CULTURES OF ASIA MAHIDOL UNIVERSITY

ศรวุฒิ เกตุยา¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ทางวิชาการนี้ เรียบเรียงขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอระเบียบแบบแผนและขั้นตอนของพิธีไหว้ครูดนตรีไทย และนำเสนอพิธีไหว้ครูดนตรีไทยในสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ได้ตระหนักถึงคุณค่า สืบสานและสืบทอดมาอย่างเป็นระบบระเบียบ รวมไปถึงการเผยแพร่องค์ความรู้ในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยของสถาบันฯ สู่อสังคัม

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย เป็นสถาบันการศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยมหิดล ที่มีการเปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา แขนงวิชาวัฒนธรรมการดนตรี จัดการเรียนการสอนหลักสูตรปริญญาโทแห่งแรกในวิชาดนตรีของประเทศไทย พิธีไหว้ครูดนตรีไทยในรั้วมหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยทางการแพทย์ได้กำหนดขึ้นครั้งแรกในปีเดียวกัน โดยรับเอาแบบแผนในการปฏิบัติ อย่างกรมศิลปากร โดยมี อาจารย์มนตรี ตราโมท ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นประธานอ่านโอองการในพิธีไหว้ครู และสืบทอดผ่านผู้ทรงคุณวุฒิจากสายรับมอบในการอ่านโอองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยมาจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

พิธีไหว้ครูในสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย พบว่าแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ (๑) พิธีค่านับครู ศิลปวัฒนธรรม(๒) พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและครอบครูดนตรีไทย (๓) พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและรับมอบให้เป็นประธานอ่านโอองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย โดยคัดเลือกศิษย์เก่าวัฒนธรรมการดนตรีจากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล จัดขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ – ๒๕๖๔ รวมจำนวน ๒๑ ครั้ง โดยมีศิลปินแห่งชาติและผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นประธานในพิธี รวม ๑๐ ท่าน ทั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมพิธีในทุกๆระดับ คือ คณะผู้บริหาร บุคลากรของมหาวิทยาลัยมหิดล นักศึกษา ศิษย์เก่า ชุมชน ตลอดจนเครือข่ายงานด้านศิลปวัฒนธรรมจากทั้งส่วนงานภายในมหาวิทยาลัยมหิดล และส่วนงานภายนอกมหาวิทยาลัย

พิธีไหว้ครูดนตรีไทย ดำเนินงานภายใต้แผนงานด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสถาบันฯ ซึ่งเป็นงานที่ทำให้สถาบันฯ มีความโดดเด่นในการจัดกิจกรรม มีการบูรณาการงานทั้งในระดับมหาวิทยาลัย และเชื่อมโยงงานสถาบันฯ กับเครือข่ายงานในระดับชาติและนานาชาติ มุ่งเน้นการบริการวิชาการที่นำไปสู่การพัฒนาสังคม และนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์และชื่อเสียงให้สถาบันฯ ที่สร้างคุณค่าให้แก่สังคม

คำสำคัญ : พิธีไหว้ครู / ดนตรีไทย

¹ นักวิชาการดนตรีไทย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

This academic article aims to present the tradition and processes of the ceremony of paying homage and respect to Thai music teachers (Wai Kru ceremony), and to show Wai Kru ceremony at the Research Institute for Languages and Cultures of Asia (RILCA), Mahidol University. The objective of the Wai Kru ceremony is to realize its value, continue the tradition systematically, and disseminate the knowledge on the Wai Kru ceremony at RILCA to the society.

The Research Institute for Languages and Cultures of Asia (RILCA), an institute of Mahidol University, has opened the program for the Master of Arts in Cultural Studies relating to Musical Culture. The institute is also the first institute of Thailand having the program for the Master of Music. Wai Kru ceremony at Mahidol University, a medical university, had been established in the same year. Mr. Montri Tramote, a national artist on performance arts (Thai music) in 2015, implemented the practices derived from the Fine Arts Department. He is also the president of the ceremony having the holy speech in the Wai Kru ceremony. Until present, this ceremony has been succeeded through experts who continuously accepted to conduct the holy speech in Wai Kru ceremony to Thai music teachers until present.

Wai Kru ceremony at the RILCA showed the level of the ceremony in 3 levels which are (1) Ritual ceremony by saluting cultural arts teachers; (2) Wai Kru ceremony for Thai music teachers and conducting a ritual ceremony by having head-dresses of music gods; and (3) Wai Kru ceremony for Thai music teachers and assigning the president to have the holy speech, whereby the participants in this ceremony were invited from the alumni of the musical culture of RILCA. Wai Kru ceremony has been established since 1989-2021, totaling 21 ceremonies. Ten of both national artists and scholars were invited as the president of the ceremonies, whereas every level of targeted groups had attended the ceremonies including executives, officers, students, alumni, community, and people from networks in cultural arts from both internal and external parties of Mahidol University.

Wai Kru ceremony has been operated under the cultural arts maintenance plan of RILCA. This project made RILCA being outstanding in organizing the activities by integrating these activities at university level and connecting to national and international networks, and finally resulting to a good image and reputation for RILCA that added the value to the society.

Keywords: Wai Kru ceremony / Thai music

๑. บทนำ

คนไทยยึดถือการไหว้ครูเป็นพิธีที่ดั่งงามเป็นมงคลแก่ชีวิต การไหว้ครูในสังคมไทยเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน จากทั้งในลักษณะของพิธีกรรมที่กำหนดจัดขึ้น ณ บ้าน วัด วัง รวมไปถึงการกำหนดขึ้นในระบบการศึกษามาจนถึงปัจจุบัน มนตรี ตรีโมท ได้กล่าวไว้ว่า “การไหว้ครูนั้น ไทยเรามากจะปฏิบัติกันทุกอย่าง ไม่ว่าจะประกอบกิจกรรมกันอย่างไหนคนไทยเรา มันในความกตัญญูต่อบุพพการีเป็นนิสัย โดยเฉพาะครูบาอาจารย์ ไม่ว่าจะวิชาใด เรามักจะเคารพบูชาระลึกถึงคุณานุคุณ ถ้ามีโอกาสที่จะตอบแทนบุญคุณได้ก็มักจะกระทำเสมอ การกระทำสนองพระคุณนั้นอาจกระทำได้ต่างๆ ตามฐานะและโอกาส อาจช่วยเหลือด้วยเงินทอง ช่วยเหลือทำการงานหรือปฏิบัติ หากครูได้ลืมนิธิไปแล้วก็ทำอุทิศส่วนกุศลไปให้หรือเชิดชูเกียรติคุณในสิ่งที่ครูได้กระทำไว้ให้เผยแพร่หลาย เป็นต้น ที่กล่าวมานี้เป็นกตเวทิตคุณที่ศิษย์กระทำด้วยความกตัญญูในวิชาต่างๆ แต่โดยเฉพาะที่เป็นศิลป์ การกระทำกตเวทิตคุณยังแผ่ออกไปถึงเทพเจ้าที่วิชานั้นถือว่าเป็นครูบาอาจารย์และเป็นผู้มีอุปการคุณต่อวิชานั้นด้วย เพราะฉะนั้นศิษย์ที่เรียนวิชาศิลปจึงยังมีกตเวทิตคุณอีกอย่างหนึ่งที่เรียกกันว่า ไหว้ครู (มนตรี ตรีโมท, ๒๕๔๕ : ๑) สำหรับการไหว้ครูดนตรีไทยนั้น ถือว่าเป็นอีกพิธีกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะผู้ที่ศึกษาในศิลปวิทยาด้านดุริยางคศิลป์ ตามแบบแผนโบราณมีการกำหนดรูปแบบของการฝากตัวเป็นศิษย์ ขั้นตอนต่างๆในการเรียนในระดับต่างๆ รวมไปถึงพิธีกรรมที่จะกระทำขึ้นเพื่อเป็นการบูชาครูทั้งหลายเทพศิลปวิทยาการ ครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาที่ล่วงลับไปแล้วรวมถึงครูที่ยังมีชีวิตอยู่ พิธีไหว้ครูดนตรีไทยจึงเป็นพิธีหนึ่งที่เหล่าศิษยานุศิษย์จะได้แสดงออก ซึ่งกตเวทิตคุณต่อครูบาอาจารย์

อรพินท์ ลิ้มสกุล (อ้างใน บุษาครุฑดุริยางค์, ๒๕๕๐ : ๔) กล่าวว่า การไหว้ครูดนตรีไทยทั้งครูที่เป็นมนุษย์และเทพเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ผู้ศึกษาและฝึกฝนดนตรีไทยถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเพื่อความเป็นสิริมงคล ความเจริญรุ่งเรืองแก่ตัวลูกศิษย์และผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไป โดยมีหลักเกณฑ์และระเบียบที่เป็นแบบแผน สะท้อนให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธา และความเคารพบูชาที่ศิษย์กระทำต่อครู

สำหรับสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย (อดีตใช้ชื่อสถาบันวิจัยภาษาเพื่อพัฒนาชนบท เปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒) เป็นสถาบันที่สังกัดมหาวิทยาลัยมหิดล ในช่วงปี ๒๕๓๒ นั้นมีการเปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา แขนงวิชาวัฒนธรรมการดนตรี อันเป็นการเรียนการสอนหลักสูตรปริญญาโทแห่งแรกในวิชาดนตรีของประเทศไทย พิธีไหว้ครูดนตรีไทยในรั้วมหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยทางการแพทย์ ได้กำหนดขึ้นครั้งแรกในปีเดียวกัน โดยรับเอาแบบแผนในการปฏิบัติอย่างกรมศิลปากร โดยมี อาจารย์มนตรี ตรีโมท ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นประธานอำนวยการในพิธีไหว้ครู และสืบทอดผ่านผู้ทรงคุณวุฒิจากสายรับมอบในการอำนวยการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยมาจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

บทความนี้ ต้องการนำเสนอให้เห็นความสำคัญของพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการดนตรีที่ดั่งงามผ่านขั้นตอนและระเบียบแบบแผนที่ครูแต่โบราณได้กำหนดไว้ โดยสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย ได้ตระหนักถึงคุณค่าสืบสานและสืบทอดมาอย่างเป็นระบบระเบียบ รวมไปถึงการเผยแพร่องค์ความรู้ในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยของสถาบันฯ สู่นักศึกษา

๒. บทวิเคราะห์

บทความทางวิชาการนี้ ได้ประมวลสาระเนื้อหา แนวคิด และแนวปฏิบัติเป็นประเด็นวิเคราะห์ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

๒.๑ พิธีไหว้ครูดนตรีไทย

การไหว้ครูเป็นวัฒนธรรมของชาวไทยที่ยึดถือปฏิบัติกันมา การอบรมสั่งสอนให้รู้จักความกตัญญูกตเวที เป็นวัฒนธรรมอันดีงาม โดยคนไทยมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวตามหลักพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมการไหว้ครูก็มีความสำคัญในสังคมไทยทุกระดับ เป็นกิจกรรมที่เน้นให้เห็นถึงหน้าที่ของครู และการปลูกฝังความกตัญญูที่ศิษย์พึงปฏิบัติ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้คำอธิบายว่า ครู เป็นรากศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต จากคำว่า ครู (คะ-รุ) หรือคุรุ ซึ่งในภาษาบาลี แปลว่า หนัก สูง ส่วนในภาษาสันสกฤต มีความหมายว่า หนัก ใหญ่ คำว่าครูเป็นคำแผลงเสียงให้ยาวขึ้นจาก คุรุ ตามรูปศัพท์ ซึ่งแปลว่า ผู้มีความหนักแน่น ผู้ควรแก่ศิษย์เคารพ และผู้สั่งสอน

มนตรี ตราโมท ได้กล่าวถึงพิธีไหว้ครูดนตรีไทยว่า “ พิธีไหว้ครูดุริยางคดนตรีนี้ น่าจะเนื่องมาโดยชาติไทยแต่โบราณคงจะนับถือเจ้าและผีกันอยู่บ้างแล้ว เมื่อมาได้คติทางศาสนาพราหมณ์ของอินเดียพร้อมๆกับการเริ่มระเบียบแห่งการดนตรีขึ้นใหม่ในแดนสุวรรณภูมินี้ จึงได้ถือเป็นแบบอย่างสืบกันมาทีเดียว ไม่มีปัญหาอะไรในการที่จะกล่าวว่า พิธีไหว้ครูของเราเอาแบบอินเดียมาใช้ เพราะชื่อเทพเจ้าต่างๆองค์ ตรงตามตำราแห่งศาสนาพราหมณ์ทั้งสิ้น แต่คงจะดำเนินตามคัมภีร์ จำพวกปุราณะนิกายไตนิกายหนึ่งเป็นแน่ เพราะในโองการคำไหว้ครูตอนไหว้พระเป็นเจ้า มิได้ไหว้พระพรหม กล่าวนามแต่พระนารายณ์และเทพดาอื่นๆเท่านั้น เนื่องจากไทยเราเป็นพุทธมามกะ พิธีไหว้ครูจึงมักจะเริ่มด้วยพิธีสงฆ์ก่อน ” (มนตรี ตราโมท, ๒๕๔๕ : ๒- ๓)

ไหว้ครู หมายถึง การยกมือขึ้นประนมทำความเคารพผู้สั่งสอนหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ตน ทั้งลักษณะที่แสดงออกได้อย่างง่าย คือการยกมือขึ้นไหว้ และลักษณะการแสดงออกในรูปแบบของพิธีไหว้ครูเพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อครูบาอาจารย์ โดยเฉพาะในวิชาการที่เป็นศิลปะต่างๆ (นัฐพงศ์ โสวัตร, ๒๕๓๘ : ๗)

รูปแบบและระเบียบของพิธี

การไหว้ครูไม่ว่าจะเป็นครูสามัญ (วิชาด้านการหนังสือ) หรือไหว้ครูศิลปะ นิยมจัดขึ้นในวันพฤหัสบดี ทั้งนี้เพราะได้รับความเชื่อ เรื่องเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ เพราะพฤหัสบดีเป็นครูของเทวดา โดยพระพฤหัสบดีนั้นมิกำเนิดมาจากฤๅษี ๑๙ องค์ มีหน้าที่ในการสอน เป็นครูของมนุษย์และเทวดา จึงเท่ากับมีหน้าที่เป็นครู วันที่มีกำเนิดจากครูจึงใช้เป็นสัญลักษณ์ของวันครู (ส.พลายน้อย และเฉลิมไตรภพ ฉบับหอพระสมุทรวชิรญาณ อ่างใน ปรเมษฐ์ บุญยะชัย , ๒๕๔๐ : ๑๔)

พิธีไหว้ครูดนตรีไทยตามประเพณีโบราณนิยมจัดในวันพฤหัสบดี โดยบูรพาจารย์ถือว่าวันพฤหัสบดีเป็นวันครูแต่ต่อมาในปัจจุบันมีการจัดพิธีเป็นวันอาทิตย์แทน ด้วยเหตุว่าในสังคมยุคปัจจุบัน บรรดาศิษย์ทั้งหลายสามารถเดินทางมาร่วมงานได้สะดวก ทั้งในวันสุคติบ คือวันเสาร์ โดยหลังจากพิธีเจริญพุทธมนต์เย็นแล้ว กิจกรรมต่อไปคือการพบปะสังสรรค์ระหว่างครูกับศิษย์และเหล่าบรรดาศิลปินทั้งหลายที่เดินทางมาร่วมพิธี โดยกระทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การบรรเลงดนตรีถวายมือบูชาครู เป็นต้น จากนั้นวันรุ่งขึ้นจึงนิมนต์พระสงฆ์มาฉันภัตตาหารเช้า ครั้นเมื่อเสร็จพิธีสงฆ์ในช่วงเช้าแล้วจึงได้เริ่มพิธีไหว้ครูดนตรีไทยต่อไป

มนตรี ตราโมท ได้กล่าวถึงเรื่องการจัดพิธีไหว้ครูคนตรีไทยว่า นิยมจัดงานในวันพฤหัสบดี เนื่องจากวันพฤหัสบดีถือเป็นวันครู ส่วนพิธีสงฆ์นั้นจะเริ่มตั้งแต่วันพุธโดยจะมีการเจริญพระพุทธมนต์เย็น ส่วนช่วงเช้าวันพฤหัสบดีจะมีการถวายอาหารแด่พระสงฆ์เสร็จแล้วจึงได้เริ่มพิธีไหว้ครูต่อไป

“...การไหว้ครูของคนตรีไทยนั้น ก็มีหลายอย่าง เวลาก่อนนอน เราสวดมนต์ไหว้พระและไหว้ครูบาอาจารย์ด้วย นี่ก็เป็นการไหว้ครูโดยปกติวิสัย เราไหว้ทุกวัน แต่ถ้าเป็นการประกอบพิธีไหว้ครูที่เป็นพิธี มีเครื่องสังเวย มีครูผู้เป็นหัวหน้าอ่านโองการตามแบบแผนอย่างนี้ จะต้องทำในวันพฤหัสบดีเท่านั้น เพราะว่าถือว่าพระพฤหัสบดีเป็นครูทั่วทุกวิชา บ้านใครมีเครื่องบูชา มีผู้บรรเลงเป็นหมู่คณะมักจะประกอบพิธีไหว้ครูเป็นประจำทุกปี ส่วนคณะที่เป็นอดีต เช่น มหาวิทยาลัยหรือธนาคาร หรือสถาบันใดๆ ก็ตามมักจะเลือกทำตามโอกาสที่อำนวยเนื่องจากเราเป็นพุทธมามกะ พิธีไหว้ครูจึงมักเริ่มด้วยพิธีสงฆ์ก่อน คือในวันพุธตอนเย็นก็จะมีพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ รุ่งเช้าวันพฤหัสบดี ถวายอาหารบิณฑบาต เมื่อพระสงฆ์เสร็จจากตักบาตรแล้ว จึงจะเริ่มพิธีไหว้ครู แต่พิธีสงฆ์ไม่ได้อยู่ในระเบียบว่าจะต้องมี บ้านใดคณะใดไม่สะดวก จะไม่มีก็ได้ คือเริ่มด้วยการไหว้ครูในวันพฤหัสบดีทีเดียว ซึ่งจะต้องทำในตอนเช้า...”

ดร.สิริชัยชาญ พักจำรูญ (อ้างใน หนังสือพิธีไหว้ครูคนตรีไทยและพิธีรับมอบให้เป็นผู้อ่านโองการในพิธีไหว้ครูคนตรีไทย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๖๒ : ๑๒๗) กล่าวถึงระเบียบของพิธีไหว้ครูคนตรีไทยว่า พิธีไหว้ครูคนตรีไทยนั้นมีรูปแบบสาระสำคัญแบ่งออกได้เป็น ๓ ส่วนใหญ่ๆ ดังนี้

(๑) ครูผู้ประกอบพิธี

ในวัฒนธรรมของคนตรีไทย ผู้ที่จะประกอบพิธีได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการสืบทอดให้เป็นผู้อ่านโองการ เป็นศิษย์ที่ครูบาอาจารย์ได้สั่งสอนอบรมจนเป็นที่แน่ใจแล้วว่ามีความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ และการปฏิบัติตนเหมาะสมที่จะเป็นครูต่อไป ซึ่งก็ได้มีการกำหนดเกณฑ์ไว้หลายประการ คือ

๑. ต้องได้รับการบวชเรียนมาแล้ว (ต้องบวชเต็มพรรษา) หรือหากไม่ได้บวชเรียนก็ต้องเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๓๐ ปี หรือ ๓๕ ปี ขึ้นไป

๒. เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถทั้งในการบรรเลง และความรู้ด้านทฤษฎีและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานคนตรีไทย

๓. เป็นผู้มีความประพฤติดี ไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุขทั้งหลาย

๔. เป็นที่ยอมรับของสังคมในวงการคนตรีไทยว่าเป็นผู้มีความเหมาะสม

เมื่อมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กล่าวมาแล้วและครูผู้ใหญ่เห็นว่ามีความเหมาะสมก็จะได้รับโองการไหว้ครูเพื่อนำมาประพาศปฏิบัติจดจำคาถาต่างๆ ให้แม่นยำถูกต้อง จากนั้นครูผู้ใหญ่ก็จะมอบให้เป็นผู้ประกอบพิธีโดยครูจะไปกำกับดูแลด้วยสองถึงสามครั้งเพื่อตรวจสอบว่าปฏิบัติได้ถูกต้องหรือมีข้อบกพร่องอย่างไรหรือไม่ เมื่อเห็นว่าเรียบร้อยถูกต้องดีแล้วก็จะไว้วางใจให้เป็นผู้ประกอบพิธีได้ต่อไป

(๒) ขั้นตอนการประกอบพิธี

พิธีไหว้ครูคนตรีไทยเป็นพิธีการที่ประกอบด้วยการตั้งเครื่องพิธี มีพระรัตนตรัย ศีรษะครูเทพ เครื่องดนตรี เครื่องบูชากระยาบวช (อาหารคาวหวานต่างๆ) ดอกไม้ธูปเทียน โดยมีครูผู้ประกอบพิธีเป็นผู้อ่านโองการนำไหว้ครู เริ่มต้นจาก การบูชาพระรัตนตรัยและอัญเชิญเทวดา เทพเจ้าทางดนตรี เทพเจ้าอสุรี ฤาษี ยักษ์ จากนั้นจึงถวายเครื่องบูชา

กระยาบวช และลาเครื่องบูชากระยาบวช โปรงข้าวตอกดอกไม้ และประพรมน้ำมนต์เครื่องดนตรีที่จัดไว้บนที่บูชา จากนั้นจึงเป็นพิธีครอบ

(๓) พิธีครอบ

พิธีครอบ เป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะทางฝีมือของศิษย์ ว่ามีความสามารถจะได้เลื่อนชั้นความรู้สูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง หมายความว่า จะได้รับการต่อเพลงที่สูงขึ้นโดยเฉพาะเพลงหน้าพาทย์ แต่ในปัจจุบันมักเข้าใจผิดกันว่า การครอบนั้นจะต้องทำทุกครั้งในพิธีไหว้ครู ซึ่งที่จริงแล้วการนำดอกไม้ธูปเทียนไปบูชาครู ทำสมาธิและร่วมพิธี ก็ถือว่าเป็นมงคลแก่ชีวิตอย่างยิ่งแล้ว

สำหรับการ “ครอบ” การครอบครุมีได้หมายความว่า การนำภาชนะสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาครอบครุหรือศิษย์ไว้ แต่พิธีครอบครุในทางดนตรีไทยนั้น หมายถึง การประสิทธิ์ประสาทวิทยากรหรือการอนุญาตให้เริ่มเรียน ศึกษาในวิชาขั้นนั้นๆ ได้ โดยครุผู้ประกอบพิธีจะเป็นผู้ทำการครอบ วัฒนธรรมและลำดับขั้นต่างๆ ของการครอบครุเพื่อเรียนดนตรีไทย

ศิลป์ ตรีโมท (อ้างใน หนังสือพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและพิธีรับมอบให้เป็นผู้อ่านโองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๖๒ : ๗) ได้กล่าวถึงลำดับการเข้ารับการครอบครุ(ปีพาทย์) ว่า ประธานจะถือไม้ตีฆ้องวงใหญ่พนมมือบนศีรษะผู้รับการครอบ กล่าวคาถาเป็นความหมายว่า ข้าพเจ้าขอจับมือให้เริ่มเพื่อฝึกหัดดุริยางคศิลป์ จงมีความทรงจำแม่นยำ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความสามารถยิ่งขึ้นไป เสร็จแล้วจับมือให้ศิษย์ตีเพลงตามลำดับขั้น ๓ ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี ซึ่งกำหนดขั้นไว้ ๕ ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ ๑ จับมือให้เรียนเพลงเพลงสาธุการ

ขั้นที่ ๒ จับมือให้เรียนเพลงตระโหมโรง

ขั้นที่ ๓ จับมือให้เรียนเพลงโหมโรงกลางวัน

ขั้นที่ ๔ จับมือให้เรียนเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง ประธานจับมือศิษย์ให้ตีเพลงบาทสุกณี

ขั้นที่ ๕ เพลงองค์พระพิราพ เป็นขั้นสูงสุดในกรณีพิเศษที่ผู้เข้ารับการครอบจะต้องบรรเลงเมื่อถึงวาระอันสมควร หมายถึง

ก. ผ่านการศึกษาเพลงมาครบทั้ง ๔ ชั้น ดังกล่าวมาแล้ว

ข. ควรเป็นผู้ที่มีวัยวุฒิสูง คืออายุ ๓๐ ปี ขึ้นไป

ค. ได้ผ่านการอุปสมบทมาแล้วอย่างน้อยหนึ่งพรรษา

ง. ได้รับพระบรมราชานุญาต (ในกรณีพิเศษ)

ปัจจุบันนี้ จะกำหนดให้เพียง ๓ ข้อแรกก็ถือว่าเป็นผู้ที่มีวัยวุฒิ และคุณวุฒิ เหมาะสมกับการเรียนเพลง ส่วนข้อสุดท้ายมักจะไม่ค่อยมีโอกาสเข้าขอรับพระราชทานได้จึงเห็นควรยกเลิกไป

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การเรียนดนตรีไทยนั้น จะต้องเริ่มเรียนและฝึกฝนไปตามลำดับ หลังจากทีเรียนเพลงหน้าพาทย์แล้ว ผู้เรียนอาจจะต้องเรียนและศึกษาในเพลงอื่นๆ นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในแต่ละขั้นตอน ผู้ที่จะบรรเลงเพลงเหล่านี้ได้จึงจะต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะ สติปัญญา และความสามารถอย่างสูง ที่จะต้องผ่านขั้นตอนของกระบวนการเรียนการต่อเพลง นอกจากนี้ผู้ที่เข้ารับการครอบในทุกๆ ชั้น ควรประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม และครองตนอยู่ในจริยธรรมอันดี ก็จะทำให้เป็นนักดนตรีที่มีความพร้อมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและเป็นที่ยอมรับนับถือในหมู่คณะ

เพลงหน้าพาทย์ในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย

เพลงหน้าพาทย์ มีบทบาทและมีหน้าที่ในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย เพลงหน้าพาทย์ทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีไหว้ครู การบรรเลงเพลงหน้าพาทย์นี้ โบราณจารย์ได้กำหนดให้บรรเลงเพื่อบูชา เพื่ออัญเชิญเทพทางด้านดุริยางคศิลป์และนาฏศิลป์มาประทับในมณฑลพิธี ขอประทานพรเพื่อความเป็นสิริมงคลสำหรับผู้เข้าร่วมพิธี ทำหน้าที่เป็นจุดศูนย์รวมความสนใจของผู้เข้าร่วมพิธีให้น้อมรำลึกถึงครูแห่งวิชาชีพ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการศึกษา ตลอดจนเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมดนตรีไทย ซึ่งมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน อนึ่งในทางวัฒนธรรมดนตรีไทย เพลงหน้าพาทย์ยังเป็นการบอกสถานภาพของผู้เรียนว่าได้ศึกษามาถึงระดับใด ซึ่งการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ในพิธีไหว้ครูผู้บรรเลงได้ผ่านการเรียนมาถึงระดับการครอบองค์พระพิราพ ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของเพลงหน้าพาทย์ (นัฐพงศ์ โสวัตร, ๒๕๓๘ : ๗)

๒.๒ วัฒนธรรมการรับมอบเพื่อทำหน้าที่ประธานในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย

ประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้ที่ศึกษาศิลปะวิทยาการทางด้านดนตรีไทย คือ การได้ทำหน้าที่เป็นประธานผู้ประกอบพิธี ถือว่าเป็นเกียรติยศอันสูงสุดของการดำรงวิชาชีพด้านดนตรีไทย ซึ่งการที่จะได้รับคัดเลือกให้มาทำหน้าที่ประธานผู้ประกอบพิธีหรือประธานอำนวยการนี้จะต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติในด้านต่างๆตามประเพณีของบูรพาจารย์ด้านดนตรีไทยกำหนดไว้ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าผู้ที่เรียนและศึกษาด้านดนตรีไทยนี้ จะได้มีโอกาสมาทำหน้าที่ด้านนี้ได้ทุกคน แต่จะต้องเป็นผู้ที่ครูอาจารย์พิจารณาแล้วเห็นว่า เหมาะสมที่จะเป็นผู้สืบทอดในการทำหน้าที่นี้ เช่น อุปสมบทมาแล้ว มีความรู้ความสามารถในศิลปะแขนงนั้นเป็นอย่างดีมีบุคลิกภาพและความประพฤติเป็นที่น่าเคารพนับถือ มีความรู้ในเรื่องการประกอบพิธีกรรมหากไม่ได้เข้าพิธีรับมอบตามระเบียบประเพณีแล้วนั้น จะกระทำพิธีเองมิได้

ในวัฒนธรรมการรับมอบเพื่อทำหน้าที่ประธานในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย จากหลักฐานประวัติครุมนตรี ตราโมทปรากฏว่าท่านได้รับการครอบประสิทธิ์ประสาทให้เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยจากครุผู้มีชื่อเสียง ๒ ท่านคือ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เจ้ากรมพิณพาทย์หลวง รัชกาลที่ ๖ และหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งได้ครอบประสิทธิ์ประสาทให้ครุมนตรี ตราโมท เป็นผู้ทำพิธีไหว้ครู ซึ่งนับเป็นศิษย์คนแรกที่หลวงประดิษฐไพเราะ ได้ครอบประสิทธิ์ประสาทให้การสืบทอดที่ได้รับจากครุทั้งสองท่านนี้ นับว่าเป็นการสืบทอดตามแบบแผนของราชสำนักและเป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูเฉพาะดนตรีไทยเท่านั้น ในวัฒนธรรมดนตรีไทย ศิษย์ที่ได้รับการครอบประสิทธิ์ประสาทจากครุแล้ว จะต้องถือว่า トラาใดที่ครูของตนยังมีชีวิตอยู่ สามารถจะไปไหว้ครูตามที่ได้ต่างได้ ศิษย์นั้นจะไม่ยอมทำพิธีไหว้ครูให้แก่ผู้อื่น ต้องให้ครูของตนเป็นผู้ประกอบพิธีนั้น เว้นไว้แต่ครูจะอนุญาตให้ตนทำแทน จึงจะประกอบพิธีนั้นได้

สำหรับผู้ประกอบพิธีไหว้ครูหรือผู้อ่านโองการไหว้ครูนั้น เป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องและคารวะเป็นอย่างสูง ทั้งยังเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่ามีอำนาจสูงสุดในการปกครองบุคคลในวิชาชีพให้ดำเนินไปอย่างมีระบบและเป็นไปตามระเบียบอันดี ดังที่โบราณจารย์ได้ช่วยกันสร้างสรรค์ไว้และได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันด้วยเหตุนี้ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะเป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูได้ มิใช่สิ่งที่จะพึงกระทำได้โดยง่าย และมีไหว้ใครๆ ที่เรียนจบในวิชาดุริยางคศิลป์ต้องการจะทำก็ได้ บุคคลนั้นจึงควรจะต้องถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติหลายประการ ได้แก่ (๑) อายุไม่ต่ำกว่า ๓๐ ปี บริบูรณ์ ได้อุปสมบทแล้ว (๒) มีความรู้ความสามารถด้านดนตรี สามารถบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงได้ครบถ้วน (๓) มีบุคลิกและความประพฤติปฏิบัติเป็นที่เคารพ (๔) รักษาศีล ๕ (พรทิมย์ อันทิวโรทัย อ้างอิง ในหนังสือครุมนตรี ตราโมทกับการไหว้ครูดนตรีไทย, ๒๕๔๕ : ๓๖-๓๗)

ดังนั้น ผู้อ่านโครงการในพิธีไหว้ครู จึงสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะต้องเป็นเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพ เชื้อถือ ความศรัทธาในการปฏิบัติด้านดนตรีแล้ว ยังต้องเป็นผู้มีความประพฤติดีงาม เหมาะสมกับหน้าที่ในการนำอ่าน โครงการ การครอบครู ตลอดจนประกอบพิธีกรรมอันสำคัญให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์

สายรับมอบของครูมนตรี ตราโมท

ตามแบบแผนประเพณีโบราณจารย์ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ผู้ที่จะเป็นประธานไหว้ครูและทำพิธี ครอบให้แก่ศิษย์ ตลอดจนประสิทธิ์ประสาทให้ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นประธานพิธีไหว้ครูสืบต่อไป ผู้นั้นจะต้องได้รับครอบประสิทธิ์ ประสาทวิชาโดยถูกต้องตามขั้นตอน ได้รับมอบตำรา สมุดโครงการไหว้ครู จากครูที่มีคุณสมบัติเป็นครูที่ได้รับครอบสืบทอด มาก่อนแล้วทุกประการ

การสืบทอดผู้อ่านโครงการพิธีไหว้ครูดนตรีไทยผู้ที่ทำหน้าที่เป็นประธานอ่านโครงการนำไหว้ครู โดยเฉพาะในหน่วยงานของกรมศิลปากรที่สืบทอดมาจากกรมมหรสพ เฉพาะด้านดนตรีไทย ผู้ที่เริ่มอ่านโครงการคนแรก คือ คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) ต่อมาท่านได้มอบให้ครูมนตรี ตราโมท เป็นผู้อ่านโครงการและได้มีการ รับมอบต่อมาอีก ๓ รุ่น คือ

รุ่นที่ ๑ การสืบทอดผู้อ่านโครงการพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ณ บ้านครูประสิทธิ์ ถาวร
ครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ

รุ่นที่ ๒ การสืบทอดผู้อ่านโครงการพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ณ บ้านโสมส่องแสง
๑. ครูศิลป์ ตราโมท
๒. ครูสิริชัยชาญ พักจำรูญ

รุ่นที่ ๓ ณ บ้านโสมส่องแสง วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๗
๑. ครูสังเวียน ทองคำ
๒. ครูยงยศ วรรณมาศ
๓. ครูรัฐพงศ์ โสวัต
๔. ครูบุญช่วย โสวัตร
๕. ครูธงชัย ถาวร

ปี พ.ศ.๒๕๕๓ มีการสืบทอดพิธีมอบเป็นประธานผู้อ่านโครงการไหว้ครูดนตรี โดยมีครูสิริชัยชาญ พัก จำรูญ เป็นผู้มอบให้ข้าราชการในสังกัดกรมศิลปากรและสังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

๑. ครูไพฑูรย์ เฉยเจริญ
๒. ครูलयอง โสวัต
๓. ครูبيب คงลายทอง
๔. ครูดุขฎี มีป้อม
๕. ครูอเนก อัจมังกร

ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ มีการสืบทอดพิธีมอบเป็นประธานผู้อ่านโครงการไหว้ครูดนตรี โดยมีครูบุญช่วยโสวัตร เป็นผู้มอบให้ครูอนันต์ สบฤกษ์ (ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปวัฒนธรรมสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล) วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

๒.๓ พิธีไหว้ครูดนตรีไทยของมหาวิทยาลัยมหิดล ในสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

พิธีไหว้ครูดนตรีไทยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย สืบสานผ่านแนวคิดเรื่องความกตัญญู กตเวทิตาผ่านพิธีไหว้ครู ตลอดจนความเชื่อในเรื่องของเทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาการ ซึ่งยังคงรูปความเชื่อใน อิทธิพลความเชื่อ ๓ ส่วน คือความเชื่อจากศาสนาพราหมณ์ภายใต้สังคมดนตรีไทย ความเชื่อดั้งเดิม (นับถือผี) และการนับถือศาสนา พุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ก่อให้เกิดความสำคัญทั้งในมิติของค่านิยมและความเชื่อในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยในสถาบันวิจัย ภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล แบ่งประเด็นนำเสนอ ดังนี้

๔.๑ รูปแบบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

๔.๒ องค์ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย

๔.๓ ขั้นตอนพิธีไหว้ครูดนตรีไทย

รูปแบบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

พิธีไหว้ครูจัดขึ้นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๖๔ รวมทั้งสิ้น จำนวน ๒๑ ครั้ง โดยมี รูปแบบของพิธี ดังนี้

(๑) **พิธีไหว้ครูดนตรีไทย** พิธีไหว้ครูดนตรีไทย ในรั้วมหาวิทยาลัยมหิดล โดย สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย ได้กำหนดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ โดยรับเอาแบบแผนในการปฏิบัติ อย่างกรมศิลปากร โดยมี อาจารย์มนตรี ตราโมท ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นประธานอำนวยการในพิธีไหว้ ครู และสืบทอดผ่านผู้ทรงคุณวุฒิจากสายรับมอบในการอำนวยการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน จัดขึ้นจำนวนทั้งสิ้น ๑๕ ครั้ง โดยกำหนดให้มีพิธี ๒ วัน คือวันพุธและพฤหัสบดี ทั้งพิธีสงฆ์และพิธีไหว้ครู เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมพิธีไหว้ครูดนตรีไทย โดยมีสถาบันฯเป็นศูนย์กลาง ให้นักศึกษา ศิษย์เก่า บุคลากร รวมถึงหน่วยงานและ องค์กรต่างๆได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม เป็นการสร้างเครือข่ายทางศิลปวัฒนธรรมทั้งภายในและภายนอก มหาวิทยาลัย

สำหรับการจัดพิธีไหว้ครูดนตรีไทย อยู่ในแผนยุทธศาสตร์ของสถาบันฯ โดยมีผู้รับผิดชอบภารกิจ มาตามลำดับ ดังนี้

ระยะที่ ๑ การจัดการภายใต้หลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา ปี พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๓๘

ระยะที่ ๒ การจัดการภายใต้หลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา ร่วมกับคณะกรรมการส่งเสริม

ศิลปวัฒนธรรม ศูนย์ข้อมูลวัฒนธรรมดนตรี (ประสิทธิ์ ถาวร) ปี พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๕๒

ระยะที่ ๓ การจัดการภายใต้กลุ่มงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๕

ระยะที่ ๔ การจัดการภายใต้งานบริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๕

ระยะที่ ๕ การจัดการภายใต้โครงการจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสร้างสรรค์

ปี พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๔

พิธีไหว้ครูคนตรีไทยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	ประธานในพิธี	สถานที่
๑	๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๒	ครูมนตรี ตราโมท	อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คณะเกษม)
๒	๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๔	ครูมนตรี ตราโมท	อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คณะเกษม)
๓	ไม่ปรากฏหลักฐาน วัน/เดือน/ปี	ครูมนตรี ตราโมท มอบหมาย ครูศิลป์ ตราโมท	อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คณะเกษม)
๔	(ไม่พบหลักฐานวันที่) เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๓๙	ครูประสิทธิ์ ถาวร	อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คณะเกษม)
๕	(ไม่พบหลักฐานวัน / เดือน) พ.ศ. ๒๕๔๑	ครูจิรัส อัจฉรงค์	อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คณะเกษม)
๖	๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๓	ครูประสิทธิ์ ถาวร	อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราช กุมารี ชั้น ๕
๗	๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๖	ครูจิรัส อัจฉรงค์	อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราช กุมารี ห้องประชุมอเนกประสงค์ ชั้น ๒
๘	๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๘	ครูสิริชัยชาญ พัก จำรูญ	อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราช กุมารี ห้องประชุมอเนกประสงค์ ชั้น ๒
๙	๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๐	ครูสิริชัยชาญ พัก จำรูญ	อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราช กุมารี ห้องประชุมอเนกประสงค์ ชั้น ๒
๑๐	๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒	ครูสิริชัยชาญ พัก จำรูญ	อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราช กุมารี ห้องประชุมอเนกประสงค์ ชั้น ๒
๑๒	๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔	ครูถ้อยอง โสวัตร	อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราช กุมารี ห้องประชุมอเนกประสงค์ ชั้น ๒
๑๔	๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖	ครูอนันต์ สพฤกษ์	อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คณะเกษม)
๑๕	๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗	ครูอนันต์ สพฤกษ์	อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คณะเกษม)
๑๖	๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙	ครูบุญช่วย โสวัตร	อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราช กุมารี ห้องประชุมอเนกประสงค์ ชั้น ๒
๑๘	๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑	ครูอนันต์ สพฤกษ์	อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คณะเกษม)

ตารางที่ ๑ พิธีไหว้ครูคนตรีไทยในสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

(๒) พิธีไหว้ครูคนตรีไทยและรับมอบเป็นผู้อ่านโองการพิธีไหว้ครูคนตรีไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ได้รับความกรุณาจากครูณัฐพงศ์ โสวัตร ผู้ทรงคุณวุฒิและ
ผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางคศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม เสนอพิจารณาคัดเลือกศิษย์เก่าวัฒนธรรม
การดนตรีของสถาบันฯ ที่มีคุณสมบัติพร้อมรับมอบให้เป็นผู้่านโองการพิธีไหว้ครูคนตรีไทย สถาบันวิจัยภาษาและ

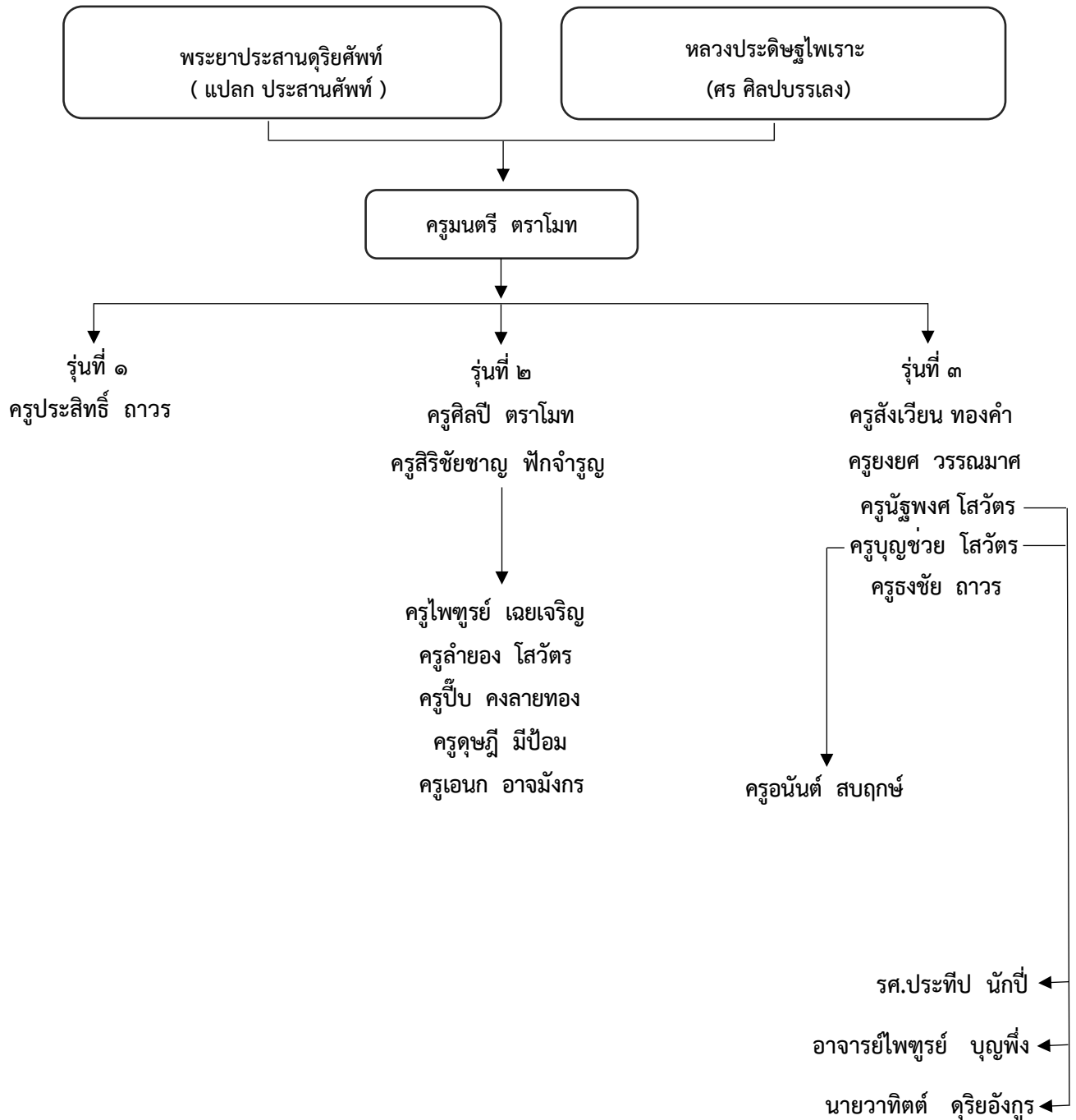
วัฒนธรรมเอเชีย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจสำคัญด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จึงจัดงานพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและพิธีรับมอบให้เป็นผู้อ่านโองการพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ณ มณฑลพิธี ห้องประชุมอเนกประสงค์ บริเวณชั้น ๒ ของอาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยเป็นการสร้างเครือข่ายทางศิลปวัฒนธรรมที่ตึงตังทั้งภายในและภายนอกสถาบันฯ เพื่อสืบทอดพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ซึ่งเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้เป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบไป ศิษย์เก่าจำนวน ๓ ท่าน ที่ได้รับคัดเลือกให้รับมอบเป็นผู้อ่านโองการพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ได้แก่

๑. อาจารย์ไพฑูริย์ บุญพึง รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา
ศิษย์เก่าสาขาวัฒนธรรมศึกษา แขนงวัฒนธรรมดนตรีการดนตรี รหัสปี ๒๕๓๘
๒. รองศาสตราจารย์ประทีป นักรปี อาจารย์มหาวิทยาลัยนเรศวร
ศิษย์เก่าสาขาวัฒนธรรมศึกษา แขนงวัฒนธรรมดนตรีการดนตรี รหัสปี ๒๕๔๑
๓. อาจารย์วาทิตต์ ดุริยอังกูร นักวิชาการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย
ศิษย์เก่าสาขาวัฒนธรรมศึกษา แขนงวัฒนธรรมดนตรีการดนตรี รหัสปี ๒๕๔๖

การปฏิบัติตนก่อนเข้ารับมอบเป็นประธานอ่านโองการพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ในวันพุธก่อนเข้าสู่พิธีไหว้ครู เข้ารับศีล ๕ และฟังพระสวดเจริญพระพุทธรมณต์ โดยผู้รับมอบแต่งกายชุดขาว และแต่งกายนุ่งโจงกระเบนขาวเข้าอยู่ในพิธีไหว้ครูในวันพฤหัสบดีจนเสร็จสิ้นพิธีการรับมอบ

การรับมอบให้เป็นประธานอ่านโองการในพิธีไหว้ครูจะเริ่มต้นเมื่อเสร็จพิธีไหว้ครู โดยผู้รับมอบเข้ารับการประพรมน้ำมนต์ เจิมหน้า และทักทายด้วยใบมะตูม จากนั้นผู้เข้ารับการรับมอบ จะมอบขันเงินแก่ประธานที่ประกอบพิธี ประธานจะกล่าวโองการด้วยตนเองเป็นความหมายที่ว่า ขอมอบให้ทำหน้าที่เป็นประธานในพิธี โดยการสวมมงกุฎและมอบตำราไหว้ครูดุริยางค์ไทย ละคอน แบบของอาจารย์มนตรี ตราโมท รวบรวมแก้ไขและปรับปรุงจากแบบของ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และครูสมบุญ นักร้อง พร้อมกล่าวคาถากำกับเป็นความหมายรับรองว่า บุคคลที่ได้รับมอบถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติทุกประการ เป็นอันเสร็จพิธีการ จากนั้นรับโอวาทเพื่อการทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย โดยให้อยู่ในความรับผิดชอบของครูผู้มอบโองการในพิธีไหว้ครูจำนวน ๓ ครั้ง เพื่อตรวจสอบความเรียบร้อย ความเหมาะสม ในการปฏิบัติตน การวางตัว และขั้นตอนในการประกอบพิธี อีกทั้งครูผู้มอบโองการจะได้รับรองผู้รับมอบให้เข้าร่วมพิธีเกิดความศรัทธาในการประกอบพิธีต่อไป

แผนภูมิการรับมอบเป็นประธานผู้อ่านโองการไหว้ครูดนตรีไทย

แผนภูมิที่ ๑ การรับมอบเป็นประธานผู้อ่านโองการไหว้ครูดนตรีไทย
ในสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

(๓) **พิธีค่านับครู** เป็นพิธีในลักษณะของการบูชาในวาระพิเศษของกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมของสถาบันฯ โดยมีครูผู้ประกอบพิธีเป็นครูอาวุโส เป็นผู้กล่าวนำบูชาครู โดยยังคงมีการถวายเครื่องสังเวยทั้งของคาวและของหวานพร้อมเครื่องบูชา เพื่อความเป็นสิริมงคลในการปฏิบัติงาน สำหรับพิธีค่านับครูศิลปวัฒนธรรมจัดขึ้น จำนวน ๖ ครั้ง ในวาระพิเศษ ดังนี้

* จัดตั้งกลุ่มงานด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดวงพร คำณูวัฒน์ (ผู้อำนวยการสถาบันฯ ในขณะนั้น) เป็นประธานจัดรูปเทียนบูชา

* งานประชุมวิชาการ “เล่าเรื่องวิจัย” ศิษย์เก่าวัฒนธรรมการดนตรี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ณ อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คุณะเกษม) สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีครูอนันต์ สบฤกษ์ มาเป็นประธานอ่านโอองการในพิธี

* โครงการบูรณาการศิลปอาเซียน AUN-AYCF Thailand ครั้งที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นโครงการความร่วมมือโดย ๕ มหาวิทยาลัยสมาชิกเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนในประเทศไทยประกอบด้วย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการสืบสานและสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรม ทั้งในด้านดนตรี ขับร้อง และการแสดงในนามประเทศไทยสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประชาคมอาเซียน ณ อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คุณะเกษม) สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียมหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีคุณครูไพฑูรย์ เข้มแข็ง ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม มาเป็นประธานอ่านโอองการในพิธี

* ศิลปวัฒนธรรมสัจจรสู่สถานศึกษาในอำเภอพุทธมณฑล ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ณ อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คุณะเกษม) สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีครูอนันต์ สบฤกษ์ มาเป็นประธานอ่านโอองการในพิธี

* พิธีในช่วงของสถานการณ์โรคระบาด COVID 19 ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยครูอนันต์ สบฤกษ์ มอบหมายให้ครูวาทีตต์ ดุริยอังกูร ทำหน้าที่ประธานอ่านโอองการในพิธี

* พิธีในช่วงของสถานการณ์โรคระบาด COVID 19 ในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ โดยครูอนันต์ สบฤกษ์ มอบหมายให้ครูวาทีตต์ ดุริยอังกูร ทำหน้าที่ประธานอ่านโอองการในพิธี

พิธีค่านับครูดนตรีไทยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	รูปแบบพิธี	ประธานในพิธี	สถานที่
๑๑	๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓	พิธีค่านับครูดนตรีไทย ในวาระตั้งกลุ่มงานด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม	รศ.ดวงพร คำณูวัฒน์ ผู้อำนวยการสถาบันฯ เป็นประธานจุดเทียน	อาคารภาษาและวัฒนธรรม สยามบรมราชกุมารี ชั้น ๕
๑๓	๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕	พิธีค่านับครูดนตรีไทย	ครูอนันต์ สบฤกษ์	อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คุณะเกษม)

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	รูปแบบพิธี	ประธานในพิธี	สถานที่
๑๗	๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑	พิธีค่านับครุฑดนตรีไทย และนาฏศิลป์ไทย ในโครงการบูรณา การศิลป์อาเซียน AYCF Thailand	ครูไพฑูรย์ เข้มแข็ง	อาคารเรือนไทย (ระเปียบ คุณะ เกษม)
๑๘	๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑	พิธีไหว้ครุฑดนตรีไทย	ครูอนันต์ สบฤกษ์	อาคารเรือนไทย (ระเปียบ คุณะ เกษม)

ตารางที่ ๒ พิธีค่านับครุฑดนตรีไทยในสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

องค์ประกอบพิธีไหว้ครุฑดนตรีไทย

พิธีไหว้ครุฑดนตรีไทยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มีองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินงาน แบ่งเป็น

(๑) มณฑลพิธี

* พิธีสงฆ์

จัดตั้งโต๊ะหมู่พร้อมเครื่องบูชา พระรัตนตรัย เครื่องพิธี (ชันน้ามนต์ ,สายสิญจน์ ,ตาลปัตร) และอาสนะสำหรับพระสงฆ์ ๙ รูป เพื่อเจริญพระพุทธมนต์ในช่วงเย็นของวันพุธ และรับภัตตาหารในช่วงเช้าของวันพฤหัสบดี พร้อมเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมสำหรับถวายพระสงฆ์

* พิธีไหว้ครู

จัดแท่นวางบูชาสีขาวย อาจจัดวางเป็นระดับ เพื่อจัดวางเครื่องพิธีต่างๆ ดังนี้

- จัดตั้งโต๊ะหมู่พร้อมเครื่องบูชา พระรัตนตรัย
- จัดตั้งศิระเซทพแห่งศิลปวิทยากร (พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม พระวิสุกรรม

พระปรคนธรรพ พระปัญจสิขร พระคณศร์ พระฤาษี พระพิราพ) พร้อมมาลัย ผ้าหน้าโขน

- ตะโพนไทย พร้อมผ้ารัดดอกสีขาวพร้อมมาลัย ผ้าหน้าโขน
- รูปภาพครูผู้ล่วงลับ (พร้อมมาลัย)
- เครื่องดนตรี จัดวางทั้งวงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย และวงพื้นเมือง (พร้อมมาลัย ผ้าหน้าโขน)
- เครื่องสังเวद्य (อาหารคาวแบ่งเป็นประเภทสุกและดิบ) เครื่องบูชากระยาบวช
- เครื่องพิธี ซึ่งประกอบไปด้วย เทียนชัย เทียนเงินเทียนทอง ชันก้านล ชันน้ามนต์ ชันข้าวตอกดอกไม้ ถ้วยแบ่งเจิม ทัดหู (ใบเงินใบทองใบนาคม้วน สอดด้วยหญ้าแพรกแล้วใช้สายสิญจน์รัด)

- แท่นสำหรับประธานในพิธีนั่งประกอบพิธี โดยจัดวางเบาะรองนั่งและหมอนกราบสีขาวย
- แท่นสำหรับวงปี่พาทย์พิธี โดยจัดผ้าขาวปูหน้าตะโพนไทย และจัดวางชันก้านลจำนวน ๘

ชุด สำหรับตะโพนไทยในวงบรรเลงให้นำผ้าขาวมารัดดอกเช่นเดียวกัน พร้อมตั้งเครื่องก้านลบูชา

- บริเวณที่นั่งสำหรับผู้เข้าร่วมพิธี

(๒) ประธานในพิธี

* ครูผู้เป็นประธานอ่านโอองการประกอบพิธี

ประธานผู้อ่านโครงการไหว้ครูดนตรีไทยและค่านับครู ประกอบด้วยศิลปินแห่งชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับมอบให้ทำหน้าที่ประธานผู้อ่านโครงการ ให้ความเมตตามาเป็นประธานในพิธีของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล เรียงลำดับจากเวลาที่จัดพิธีไหว้ครู รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑๐ ท่าน คือ

๑. ครูมนตรี ตราโมท ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พุทธศักราช ๒๕๒๘
ประธานผู้อ่านโครงการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ปี ๒๕๓๒ และ ๒๕๓๔
๒. ครูศิลป์ ตราโมท ได้รับมอบหมายจากครูมนตรี ตราโมท
ประธานผู้อ่านโครงการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย (ไม่ปรากฏหลักฐาน)
๓. ครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พุทธศักราช ๒๕๓๑
ประธานผู้อ่านโครงการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ปี ๒๕๓๙ และ ๒๕๔๓
๔. ครูจิรัส อัจฉรงค์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พุทธศักราช ๒๕๔๕
ประธานผู้อ่านโครงการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ปี ๒๕๔๑ และ ๒๕๔๖
๕. ครูสิริชัยชาญ พักจำรูญ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พุทธศักราช ๒๕๕๗
ประธานผู้อ่านโครงการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ปี ๒๕๔๘ , ๒๕๕๐ และ ๒๕๕๒
๖. ครูलयอง โสวัตร
ประธานผู้อ่านโครงการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ปี ๒๕๕๔
๗. ครูอนันต์ สบฤกษ์
ประธานผู้อ่านโครงการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ปี ๒๕๕๖ , ๒๕๕๗ , ๒๕๖๑
ประธานในพิธีค่านับครูดนตรีไทย ปี ๒๕๕๕ , ๒๕๖๒
๘. ครูบุญช่วย โสวัตร ได้รับมอบหมายจากครูรัฐพงษ์ โสวัตร ในปี ๒๕๕๙
ประธานผู้อ่านโครงการในพิธีไหว้ครูและรับมอบให้เป็นประธานผู้อ่านโครงการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย
๙. ครูไพฑูรย์ เข้มแข็ง
ประธานในพิธีค่านับครูศิลปวัฒนธรรม สำหรับอาจารย์และนักศึกษาในโครงการบูรณาการศิลปอาเซียน AUN-AYCF Thailand ปี ๒๕๖๑
๑๐. ครูวาทิตต์ ดุริยอังกูร ได้รับมอบหมายจากครูอนันต์ สบฤกษ์
ประธานในพิธีค่านับครูดนตรีไทย ปี ๒๕๖๓ , ๒๕๖๔

* ประธานจตุรปูเทียนบูชาพระรัตนตรัยในพิธี

ประธานจตุรปูเทียนบูชาพระรัตนตรัยในพิธีประกอบด้วยฝ่ายบริหาร ดังนี้

๑. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาและศิษย์เก่าสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหิดล
๒. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
๓. รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
(รองผู้อำนวยการที่กำกับดูแลงานด้านการศึกษา กิจกรรมพิเศษ ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม)
๔. นายกสมาคมศิษย์เก่าสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

(๓) วงปีพาทย์พิธี

วงปีพาทย์ไม้แข็งเพื่อบรรเลงเพลงหน้าพาทย์สำหรับพิธีไหว้ครู เป็นวงดนตรีที่บรรเลงในช่วงที่ประธานอ่านโอองการเรียกเพลง (เพลงหน้าพาทย์กำกับพิธีในแต่ละช่วงตามเพลงที่กำหนด)

* วงบรรเลง สถาบันฯได้รับความอนุเคราะห์จากเครือข่ายงานด้านศิลปวัฒนธรรม ได้แก่

๑. วงบรรเลงจากสำนักการสังคีต กรมศิลปากร
๒. วงบรรเลงจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร
๓. วงบรรเลงจากศิษย์เก่าวัฒนธรรมการดนตรี สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

* เพลงหน้าพาทย์ที่บรรเลง ในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยของสถาบันฯ เรียงลำดับของเพลงได้ดังนี้

๑. สาธุการ (ประธานจตุรบุเทียนบูชาพระรัตนตรัย)
๒. สาธุการกลอง
๓. ตระสันนิบาต
๔. พราหมณ์เข้า
๕. โหมโรงเย็น
๖. ตระนารายณ์บรรทมสินธุ์ บาทสกุณี โคมเวียน
๗. ตระพระปรคนธรรพ เสมอเถร
๘. ตระเชิญ
๙. องค์พระพิราพเต็มองค์
- รำดาบ (เฉื่อนเครื่องสังเวย บันทึกข้อมูลการบรรเลงเพิ่มเติมไว้ในขั้นตอนนี้)
๑๐. นั่งกิน เช่นเหล้า
๑๑. พราหมณ์ออก เสมอเข้าที่
๑๒. โปรยข้าวตอก
๑๓. มหาชัย
๑๔. เชิด กราวรำ (เสรีจพิธี)

บทบาทและหน้าที่ของเพลง ได้ดำเนินไปตามขั้นตอนของพิธีไหว้ครู คือ น้อมบูชา อัญเชิญเสด็จและประธานพรเพื่อความเป็นสิริมงคล

(๔) ผู้เข้าร่วมพิธี

สำหรับผู้เข้าร่วมพิธี ได้แก่ คณะผู้บริหาร บุคลากรมหาวิทยาลัยมหิดล นักศึกษา ศิษย์เก่าชุมชน ตลอดจนเครือข่ายงานด้านศิลปวัฒนธรรมจากทั้งส่วนงานภายในมหาวิทยาลัยมหิดล และส่วนงานภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งในการเข้าร่วมพิธีแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑. ผู้เข้าร่วมพิธี เพื่อการคารวะในชั้นเทพเจ้าตลอดจนครูในชั้นผู้ประกอบวิชาชีพ และให้การอบรมสั่งสอน โดยเตรียมดอกไม้ธูปเทียน เป็นเครื่องบูชาครู

๒. กลุ่มบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมในพิธีไหว้ครู เพื่อขอรับการครอบจากผู้อ่านโอองการไหว้ครูตามประเพณีของการศึกษาวิชาชีวิตดุริยางค์ไทย อันประสงค์จะให้เป็นผู้ได้รับการประสิทธิ์ประสาท และรับอนุญาตจากประธานผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โดยเตรียมเครื่องบูชา เป็นขันเงิน (เส้นผ่านศูนย์กลาง ไม่น้อยกว่า ๖ นิ้ว) , ผ้าขาว , ดอกไม้ธูปเทียน และเงินกำนล

การครอบครูดนตรีไทยในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มีทั้ง ๕ ระดับ คือ ชั้นที่ ๑ จับมือให้เรียนเพลงสาธุการ ชั้นที่ ๒ จับมือให้เรียนเพลงตระโหมโรง ชั้นที่ ๓ จับมือให้เรียนเพลงโหมโรงกลางวัน ชั้นที่ ๔ จับมือให้เรียนเพลงบาทสกุณี และชั้นที่ ๕ เพลงองค์พระพิราพ เป็นชั้นสูงสุดในกรณีพิเศษที่ผู้เข้ารับการครอบคือศิษย์เก่าและนักศึกษาวัฒนธรรมการดนตรีของสถาบันฯ

ขั้นตอนพิธีไหว้ครูดนตรีไทย

พิธีไหว้ครูดนตรีไทยของสถาบันฯ เนื่องจากเป็นหน่วยงานของภาครัฐ การจัดพิธีไหว้ครู่จึงจัดในพุทธและวันพฤหัสบดี โดยมีขั้นตอน ดังนี้

* วันพุธ (วันสุกดิบ)

ภาคพิธีสงฆ์ ในวันแรก มีวงปี่พาทย์สำหรับพิธี บรรเลงเพลงชุดโหมโรงเย็น รับพระ-ส่งพระ พิธีเริ่มโดยมีผู้แทนจากคณะบริหารงานจตุรปูเทียนบูชาพระรัตนตรัย รับศีล จากนั้นพระสงฆ์ ๙ เจริญพระพุทธมนต์ ซึ่งในการจัดงานพิธีไหว้ครูดนตรีไทยของสถาบันฯ นั้น มณฑลพิธีในการจัดงาน มีอยู่ ๒ แห่ง คือ อาคารเรือนไทย (ระเบียบ คุณะเกษม) และห้องประชุมอเนกประสงค์ ชั้น ๒ อาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี

* วันพฤหัสบดี (พิธีไหว้ครู)

สำหรับในวันที่สอง มีวงปี่พาทย์สำหรับพิธี บรรเลงเพลงชุดโหมโรงเช้า พระฉัน รับพระ-ส่งพระ พิธีเริ่มอีกครั้งในช่วงเช้า เวลา ๐๗.๐๐ น. โดยประมาณ โดยมีผู้แทนจากคณะบริหารงานจตุรปูเทียนบูชาพระรัตนตรัย จากนั้นถวายภัตตาหารพระสงฆ์ ๙ รูป (พระสงฆ์ ๙ รูป ชุดเดียวกันมารับภัตตาหารเช้า) ถวายจตุปัจจัยเครื่องไทยธรรม เป็นอันว่าเสร็จศาสนพิธี

จากนั้นเวลา ๐๙.๐๐ น. โดยประมาณ ประธานในพิธีจตุรปูเทียนบูชาพระรัตนตรัย ประธานผู้ประกอบพิธี จตุรปูเทียนชัย โดยมีวงปี่พาทย์พิธีบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ตามลำดับ สำหรับการจตุรปูเทียนบูชาครูสำหรับผู้เข้าร่วมพิธีไหว้ครูจะกระทำหลังจากผู้ประกอบพิธีเริ่มจตุรปูเทียนชัย เทียนเงิน และเทียนทองเพื่อบูชาครูแล้ว ผู้เข้าร่วมในพิธีตั้งจิตบูชาครูและตั้งจิตอธิษฐานเพื่อขอรับสิ่งอันเป็นมงคล เพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต การจตุรปูเทียนบูชาและการอธิษฐานควรให้แล้วเสร็จก่อนผู้ที่ประกอบพิธีไหว้ครูจะเริ่มกล่าวคำอ่านโองการ เสร็จแล้วก็บรรจบรวมรูปเทียนและดอกไม้ไปไว้ ณ สถานที่ที่เตรียมไว้ เมื่อผู้ประกอบพิธีเริ่มอ่านโองการแล้ว ทุกคนจะกล่าวคำว่าตามที่ละวรรคเป็นลำดับต่อไป เพื่อบูชาพระรัตนตรัย บูชาครู ขอพรพระรัตนตรัย-บุพการี ไหว้เทพเจ้าแห่งดนตรี เชิญเทพยดา ถวายเครื่องสังเวคลาเครื่องสังเวลาย โปรยข้าวตอกดอกไม้พรมน้ำมนต์ เจิม ตลอดระยะเวลาในการดำเนินตามขั้นตอนของการประกอบพิธีควรให้ทุกอย่างดำเนินไปภายใต้พุทธกรรมอันสงบ สมานิ่งอยู่กับเทพแห่งดุริยางค์ศิลป์ตลอดพิธี

สำหรับขั้นตอนในการเข้ารับการพรมน้ำมนต์และเจิมหน้าในช่วงท้ายของพิธี ซึ่งถือว่าเป็นสิริมงคลแก่ผู้เข้าร่วมพิธีไหว้ครู โดยวัฒนธรรมอันดีงามก็จะเข้ารับตามลำดับอาวุโส จะดำเนินการในช่วงแรกก่อนที่จะเข้าสู่ขั้นตอนครอบ โดยผู้รับการครอบจะต้องปฏิบัติเป็น ๒ ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ (๑) มอบขันกำนลและรับการพรมน้ำมนต์ตลอดจนรับการเจิมหน้า (๒) การรับการครอบ สำหรับเครื่องบรรเลงรับการครอบโดยการจับมือบรรเลงฆ้องวงใหญ่ตามขั้นต่างๆและขับร้องรับการครอบโดยการวางฉิ่งไว้บริเวณศรีษะ

หลังจากครบตามจำนวนผู้รับการครอบตามขั้นที่กำหนด ประธานในพิธีอำนวยอวยพร และทำหน้าที่เป็นประธานส่งครูอีกครั้ง วงปี่พาทย์บรรเลงเพลงเชิดแล้วกรวารา เป็นอันว่าเสร็จพิธี

๓. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย ใช้บริบททางวัฒนธรรมและสังคม ทำให้เกิดงานด้านวัฒนธรรมดนตรีในรูปแบบต่างๆ ที่สำคัญและหลากหลาย นับเป็นการพัฒนาวิชาการด้านดนตรีและเป็นการพัฒนาบุคลากรด้านดนตรีที่สำคัญยิ่ง การสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมไทยผ่านพิธีไหว้ครูดนตรีไทย แสดงให้เห็นว่าเอกลักษณ์ทางดนตรีไทยเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงของความเป็นชาติไทย

พิธีไหว้ครูดนตรีไทย เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของวัฒนธรรมดนตรีที่สืบทอดมาแต่โบราณ สื่อถึงความกตัญญู กตเวทิต์ที่ศิษย์มีต่อครู โดยการเคารพบูชาระลึกถึงพระคุณครูผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ความเชื่อความศรัทธาจากขั้นตอนพิธีของการไหว้ครู ครูผู้เป็นประธานประกอบพิธี การจัดวางตำแหน่งที่ตั้งขององค์ประกอบที่ใช้ในการประกอบพิธี เพลงหน้าพาทย์ที่วงปี่พาทย์พิธีบรรเลงสำหรับพิธีกรรม ตลอดจนความตั้งใจมั่นในการระลึกถึงการบูชาครูของศิษย์ในช่วงของพิธีกรรม

พิธีไหว้ครูในสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย จัดขึ้น ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ – ๒๕๖๔ รวมจำนวน ๒๑ ครั้ง โดยมีศิลปินแห่งชาติและผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นประธานในพิธี รวม ๑๐ ท่าน แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ (๑) พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและครอบครูดนตรีไทย (๒) พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและรับมอบให้เป็นประธานอ่านโอองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย โดยคัดเลือกศิษย์เก่าวัฒนธรรมการดนตรีจากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล (๓) พิธีคำนับครูดนตรีไทย ทั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมพิธีในทุกระดับ คือ คณะผู้บริหาร บุคลากรของมหาวิทยาลัยมหิดล นักศึกษา ศิษย์เก่า ชุมชน ตลอดจนเครือข่ายงานด้านศิลปวัฒนธรรมจากทั้งส่วนงานภายในมหาวิทยาลัยมหิดล และส่วนงานภายนอกมหาวิทยาลัย

พิธีไหว้ครูดนตรีไทย ดำเนินงานภายใต้แผนงานด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของสถาบันฯ ซึ่งเป็นงานที่ทำให้สถาบันฯ มีความโดดเด่นในการจัดกิจกรรม มีการบูรณาการงานทั้งในระดับมหาวิทยาลัย และเชื่อมโยงงานสถาบันฯ กับเครือข่ายงานในระดับชาติและนานาชาติ มุ่งเน้นการบริการวิชาการที่นำไปสู่การพัฒนาสังคม และนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์และชื่อเสียงให้สถาบันฯ ที่สร้างคุณค่าให้แก่สังคม”

ข้อเสนอแนะ

พิธีไหว้ครูดนตรีไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีการสืบทอดต่อไป เพื่อจะได้สืบสานงานด้านวัฒนธรรมการดนตรีได้อย่างยั่งยืน

มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญ เชิดชูเกียรติศิษย์เก่าวัฒนธรรมการดนตรี ที่ได้รับการยกย่องในระดับชาติให้ได้รับเป็นศิลปินแห่งชาติ ได้รับมอบให้เป็นประธานเพื่ออ่านโอองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ทั้งนี้เพื่อช่วยดำรงไว้ให้สืบทอดผ่านการบริการทางสังคมทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบ ไม่ว่าจะเป็นสำนักดนตรี ชุมชน หรือโครงการและกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติ

นำประเด็นจากบทความไปใช้เป็นแนวทางการศึกษาวิจัยเชิงลึก เช่น เรื่องความเชื่อ รูปแบบและขั้นตอนของพิธีการสืบทอด ครูผู้เป็นประธานอ่านโอองการในพิธีไหว้ครู เพลงหน้าพาทย์

ศึกษาแนวทางของรูปแบบพิธี ในกรณีที่ต้องปรับใช้ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น สถานการณ์การระบาดของ COVID-19

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (๒๕๕๓). พิธีไหว้ครูและพิธีสืบทอดผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโซน-ละคร ครูดนตรี และครูช่างของกรมศิลปากร. กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด.
- นัฐพงศ์ ไสวัตร. (๒๕๓๘). บทบาทและหน้าที่ของเพลงตระไว้ครูในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปรเมษฐ์ บุญยะชัย. (๒๕๔๐). การรำของผู้ประกอบพิธีในพิธีไหว้ครูโซน-ละคร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนตรี ตราโมท. (๒๕๔๕). **क्रमन्त्री ตราโมท** กักับการไหว้ครูดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิมนตรีตราโมท. พิมพ์เผยแพร่เนื่องในงานเปิดบ้านक्रमन्त्री ตราโมท ครั้งที่ ๓ วันที่ ๒๔ - ๒๕ มีนาคม ๒๕๔๕.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๒๕). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์
- ศราวดี เกตุยา. (๒๕๖๒) **พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและพิธีรับมอบให้เป็นผู้อ่านโองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย**. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล. (ม.ป.พ).
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท (๒๕๓๔). **สูจิบัตร ไหว้ครูดนตรีไทย มหาวิทยาลัยมหิดล ครั้งที่ ๒** วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๓๔. เอกสารอัดสำเนา.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. (๒๕๔๓). **สูจิบัตร ไหว้ครูดนตรีไทย มหาวิทยาลัยมหิดล ครั้งที่ ๖** วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๓. เอกสารอัดสำเนา.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. (๒๕๔๔). **ที่ระลึกในการเปิดอาคารภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี** มหาวิทยาลัยมหิดล ธันวาคม ๒๕๔๔.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. (๒๕๔๖). **สูจิบัตร ไหว้ครูดนตรีไทย มหาวิทยาลัยมหิดล ครั้งที่ ๗** วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๖. เอกสารอัดสำเนา.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. (๒๕๔๘). **สูจิบัตร ไหว้ครูดนตรีไทย มหาวิทยาลัยมหิดล ครั้งที่ ๘** วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๔๘. เอกสารอัดสำเนา.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. (๒๕๕๐). **สูจิบัตร ไหว้ครูดนตรีไทย มหาวิทยาลัยมหิดล ครั้งที่ ๙** วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๐. เอกสารอัดสำเนา.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย. (๒๕๕๒). **สูจิบัตร ไหว้ครูดนตรีไทย มหาวิทยาลัยมหิดล ครั้งที่ ๑๐** วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๒. เอกสารอัดสำเนา.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย. (๒๕๕๔). **สูจิบัตร พิธีไหว้ครูและครอบครูดนตรีไทย ครั้งที่ ๑** มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๔. เอกสารอัดสำเนา.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย. (๒๕๕๖). **สูจิบัตร พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม ครั้งที่ ๑๒** มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๖. เอกสารอัดสำเนา.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย. (๒๕๕๗). **สูจิบัตร พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม ครั้งที่ ๑๓** มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๗. เอกสารอัดสำเนา.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย. (๒๕๕๗). **สูจิบัตร. พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและพิธีรับมอบให้เป็นผู้อ่านโองการพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ครั้งที่ ๑๔** มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย. (๒๕๖๑). สื่อบัตร **พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและศิลปวัฒนธรรม** ครั้งที่ ๑๕ มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๑. เอกสารอัดสำเนา.

สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. (๒๕๕๐). สื่อบัตรนิทรรศการ **บุชาครูดุริยเทพ** หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ และห้องสมุดดนตรีทุลกระหม่อมสิรินธร.